

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
- © Редакційна колегія, 2020
- © Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

використовуючи її виключно для прийняття обґрунтованих рішень; 5) розуміти, що це нормально – відчувати стрес у відповідь на спалах інфекційного захворювання, а також бути в курсі ознак стресу у себе чи членів сім'ї.

Отже, для психологів, психотерапевтів та психіатрів у цих умовах важливо надавати вчасну й необхідну підтримку для тих, хто зазнає стресу. Особливі зусилля мають бути спрямовані на вразливі групи населення, до яких належать: інфіковані та хворі пацієнти, їхні родини та колеги; люди, що мали психічні чи психологічні розлади та проблеми і до цього; медичні працівники, зокрема ті, що працюють безпосередньо з інфікованими чи хворими на COVID-19 тощо. Потрібно визнати безпрецедентний рівень стресу, що його зазнає все суспільство у цій надзвичайній ситуації, та приймати міри задля підтримки психічного та психологічного здоров'я населення.

Використана література:

1. Бодров В. А. Информационный стресс : учеб. пособие для вузов. Москва : ПЕРСЭ. 2000. 352 с.
2. Горянський О. Теорія про штучне походження коронавірусу не підтвердилася. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/teoriya-pro-shtuchne-pohodzhennya-koronavirusu-ne/>
3. Нобелівський лауреат заявив, що коронавірус розробили у лабораторії. URL: <https://wz.lviv.ua/article/410842-nobelivskiy-laureat-zaiavyv-shcho-koronavirus-rozrobyly-u-laboratorii>
4. Тільки 2,5% українських журналістів не турбує ситуація з коронавірусом – дослідження ІМІ. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/tilky-2-5-ukrayinskyh-zhurnalistiv-ne-turbuye-sytuatsiya-z-koronavirusom-doslidzhennya-imi-i32507>
5. Трамп заявив, що має докази про штучне походження коронавірусу. URL: <https://mind.ua/news/20210523-tramp-zayaviv-shcho-mae-dokazi-pro-shtuchne-pohodzhennya-koronavirusu>

УДК 37.091.212:159.943.7]:004.032.6

Васютіна Т. М.

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З РІЗНИМИ ВИДАМИ МЕДІЙНИХ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПРИРОДНИЧОГО ЗМІСТУ

Загальновідомо, що роль закладу вищої педагогічної освіти у підготовці конкурентоздатного фахівця спеціальності “Початкова освіта” зумовлена завданнями, які ставить перед вчителем НУШ та Державний стандарт початкової освіти. Зокрема, в процесі підготовки вчителя початкової школи передбачено формування особистості, здатної актуалізувати свій потенціал, виявляти фахову компетентність у відповідній галузі, пов'язувати свої дії з очікуваним результатом, бачити проблеми і позитиви як у здобувача освіти, так і в організації освітнього процесу, демонструвати педагогічну майстерність у власній професійній діяльності тощо. Одним із завдань цієї освітньої програми є сформуванню здатність студентів

співпрацювати в процесі виконання навчальних та виробничих завдань під час педагогічної практики.

Особливості організації освітнього середовища для ефективного формування навичок співпраці у здобувачів освіти розкриті у працях Ю. Олексіна, Т. Смагіної, О. Пометун, О. Ярошенко та ін. Змістово-технологічне забезпечення процесу формування досліджуваної навички через призму сучасної громадянської освіти та методики її реалізації у діяльності закладів освіти з урахуванням європейського досвіду, висвітлено у доробку представників Швейцарсько-українського проекту “Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU” (Н. Протасова, Л. Паращенко та ін.) [3]. Методика організації виховної роботи у закладах освіти для забезпечення ефективної співпраці, побудова партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу висвітлені у працях В. Андрущенка, В. Кириченка, О. Матвієнко, Т. Нестеренко, О. Охредька, В. Хрипун та інших учених. Цінними для нас є дослідження, пов’язані з формуванням навичок співпраці як складової громадянської компетентності в здобувачів освіти різними методами і засобами (О. Бурау, В. Доміна, Ю. Молчанова, Л. Жабєєва, О. Протасова, В. Сімеонова, Н. Степанова та ін.). Особливо цікавими і дієвими, на нашу думку, є науковий доробок щодо використання ІКТ, зокрема, web-орієнтованих і мультимедійних технологій, соціальних мереж, медіаресурсів у формуванні соціальної компетентності здобувачів освіти різних рівнів (Н. Гавриш, К. Годлевська, Г. Клокова, В. Коваленко, А. Яцишин та ін.), складовою якої є навички конструктивної взаємодії.

З метою формування у студентів спеціальності “Початкова освіта” навичок ефективної співпраці нами розроблено і апробовано впродовж двох років цикл занять з “Методики навчання освітньої галузі “Громадянська та історична”, які передбачають роботу з різними видами медіа. За методичну основу ми взяли доробок вчених з Швейцарсько-українського проекту “Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU” “Живемо в демократії” [2]. Медійні ресурси, які ми використали з цією метою і водночас готували студентів до використання цих засобів для навчання молодших школярів (адже це фахова методика), стали: фотоілюстрації, анімаційні фільми, рекламні ролики, сюжети новин, пісні тощо.

Для організації роботи з різними медіа, які ми обрали для формування в студентів навичок співпраці та реалізації завдань дисципліни “Методика навчання освітньої галузі “Громадянська та історична”, стали корисними вправи з усіх груп інтерактивних методів навчання (за класифікацією О. Пометун). Водночас, вони становлять основу тренінгових методик з розвитку громадянської освіти, де навичка співпрацювати є базовою для розвитку демократії: кооперативне навчання в ротаційних парах/трійках, робота в малих групах; колективно-групове – обговорення проблеми в загальному колі, незакінчені речення, мозковий штурм; ситуативне моделювання – розігрування ситуацій за ролями; опрацювання дискусійних питань – “займи позицію”, неперервна шкала думок, дискусія [1].

Як показує наш досвід, темами занять, які мають найбільшу ефективність у формуванні навичок співпраці у студентів, є: “Я – Людина”, “Я та інші”, “Чи можна використати анабіоз для міжпланетних подорожей?”, “Роль медіа у формуванні основ громадянської та соціальної компетентностей в учнів початкової школи”, “Методика формування в учнів понять з теми “Я та інші” за інструментарієм DOCCU” тощо. Цінними в роботі є способи об’єднання студентів в пари і групи (за допомогою парних карток, пазлових ілюстрацій, пар з

геометричних фігур тощо), вправи “Світове кафе”, “Павутина”, “Китайські палички”, “Прес”, “Чотири кути” та інші [2].

Так, при роботі з анімаційними фільмами “Уроки тітоньки Сови”, “Корисні підказки”, “Стрічки”, “Скарлетт”, “Тамара” (про дітей з особливими потребами), студенти, об’єднуючись у групи, виконували такі завдання: 1. У яких темах курсу “Я досліджую світ” можна використати даний матеріал? 2. Які форми та методи роботи з учнями можна запропонувати за цим сюжетом? 3. Які складові основ громадянської та соціальної компетентностей можна формувати в учнів за допомогою цього медіаресурсу? Обладнання, яким студенти користувалися, було: навчальна програма з предмету “Я досліджую світ”, Державний стандарт початкової освіти (галузь “Громадянська та історична”), схеми “Структура громадянської та соціальної компетентності”, “Освіта для демократичного громадянства та Освіта з прав людини”, критерії демократичного громадянства.

Вправи “Прес” та “Чотири кути” добре себе зарекомендували для формування навичок ефективної співпраці при перегляді відеосюжетів природничого спрямування “Чи можна використати анабіоз для міжпланетних подорожей?”, про 15-річну школярку Грету Тюнберг, яка бореться за збереження клімату на планеті.

Як показав наш досвід, особливо дієвою, для формування навичок ефективної співпраці за допомогою медіаресурсів у майбутніх учителів є вправа “Світове кафе”. З числа студентів ми обирали п’ять осіб, які були власниками кафе. Кожному з них видавались аркуші та картки надписами-назвами кафе (груп). У нашому випадку назвами кафе були різні види медіа (реклама, пісня, сюжет з новин, анімаційні фільми): 1. Реклама гімну паролімпіади в Ріо; 2. Пісня (“Україна – це ми”, “Всі ми важливі” на вибір); 3. Сюжет з новин (“Як журналісти Нового каналу поліцейського перевіряли”); 4. Анімаційний фільм (“Стрічки” або інший на вибір); 5. Серія анімаційних фільмів “Корисні підказки” (сюжет “Який друг справжній?”). Завдання для усіх груп були спільні: 1. Розробіть запитання різних когнітивних рівнів до медіаресурсу за таксономією Б. Блума; 2. Поясніть, чи потрібно робити паузи під час перегляду сюжету, чому? Чим їх заповнити? 3. Вкажіть, які форми і методи роботи можна запропонувати зі змістом сюжету?

У результаті спостережень за роботою студентів з різними видами медіа, можемо констатувати, що таким чином вони працювали в реальному режимі багатозадачності. Зокрема, вони декілька раз опрацювали програму навчальної дисципліни, адже слід було знайти тему, де можна використати той чи інший медіаресурс; навчилися швидко реагувати на зміну теми/завдання і пропонувати ідеї; опанували методи і прийоми організації роботи з медіа зі школярами через використання цих методик з ними самими на занятті.

Таким чином, використання в роботі викладача ЗВО різних видів медіаресурсів, дає можливість формувати в майбутніх учителів уміння висловлювати свою точку зору з різних позицій; навички розрізнення та оцінювання короткострокових і довгострокових переваг, цілей; удосконалювати лінгвістичні та комунікаційні навички; навички ефективної співпраці у команді (здатність співпрацювати у мобільних групах, делегувати повноваження, виступати з ініціативними пропозиціями, аналізувати ситуацію з різних точок зору).

Використана література:

1. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 304 с.

2. Живемо в демократії. URL: <https://www.living-democracy.com.ua/> (дата звернення: 05.05.2020).
3. Про проект. URL: <https://doccu.in.ua/pro-proekt/>

УДК 378

Виходцева О. А.

ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Раніше, за часів панування традиційної системи освіти, основний зміст навчання був зорієнтований на засвоєння знань, напрацювання умінь і навичок. В наш час освіта має бути зорієнтована на формування компетентностей. Зараз відбувається суттєва зміна цілей освіти, вони трансформуються в інтегративні: на перший план виходять особистісний та професійний розвиток, підвищення рівня життєстійкості, конкурентноздатності на ринку праці, соціальна та особистісна відповідальність та ін. [2]. Відбувається зміна установок: від “освіти на все життя” йде переорієнтація на “освіту протягом усього життя”; від “освіти як трансляції знань” перехід на “освіту як діалог з культурою”; установка “освіта як трансляція досягнень науки” змінюється на установку “освіта як рушійна сила суспільного розвитку”.

Професійна підготовка психологів передбачає формування у майбутніх спеціалістів психологічної готовності до здійснення консультативної діяльності; тому університети мають забезпечити формування особистісних якостей та професійних ЗУН, які є необхідними для надання консультативних послуг та для ефективної професійної діяльності в цілому, а також для побудови успішної професійної кар’єри. Цій проблематиці приділено багато уваги в роботах Л. Барановської, М. Барановського, Ю. Вінтюк, В. Ісаєва, О. Митника, В. Семиченко.

Консультативна робота психолога являє собою процес взаємодії між компетентним консультантом та його клієнтом; консультант має бути орієнтованим підтримку потенціалів клієнта, його особистісне зростання, самопізнання, саморозвиток, гармонійне “буття у світі”. Ефективність консультативного альянсу залежить від особистісних якостей психолога, гарної методологічної підготовки, володіння техніками психологічного консультування, а також від вмотивованості клієнта бути активно залученим до процесу консультування.

З метою підготовки спеціалістів, які будуть максимально адаптовані до реалізації професійних задач, до навчального процесу під час вивчення студентами курсу “Індивідуальне та групове психоконсультування” ми вводимо інтерактивні методи навчання, зокрема, імітаційні методи навчання. Студентам до вподоби розв’язання ситуаційних задач. Ситуаційні задачі надають змогу інтегрувати теоретичні знання та практичні уміння і навички в цілісну систему. Ми вважаємо за